

A 2015-ös Book Expo America (a legnagyobb amerikai könyves seregszemle) a nálunk is ismert Jonathan Franzen író és Laura Miller kritikus élő beszélgetésével, népes közönség előtt nyílt meg. Legújabb, 2015 szeptemberében megjelent, *Purity (Tisztaság)* című könyvéről kérdezte Franzent a kritikus; az itt olvasható szöveg a beszélgetés megszerkesztett változata.

PURITY – LAURA 3
MILLER KÉRDEZI
JONATHAN
FRANZENT
ÚJ REGÉNYÉRŐL

LAURA MILLER: *Először is, köszönöm, hogy vállalta a beszélgetést. Jól sejtem, hogy a Purity lényegesen eltér az előző két regényétől?*

Nem egy átlagos amerikai család életét ábrázolja, és szándékosan játékosabb is. Purity nem más, mint maga a főszereplő (ez a keresztneve¹), noha mindenki csak Pipnek hívja, akárcsak egy híres angol regényalakot², és hozzá hasonlóan az ő származása is titokzatos. A regény egy másik szereplője meg folyton Hamlethez hasonlítja magát. Ne tegyen úgy, mintha nem értené, miről beszélnek!

JONATHAN FRANZEN: *A bűjtatott kritikát keresem a szavaiban (nevetés).*

MILLER: *Pedig csak kíváncsi vagyok. Írás közben, mintegy magától alakult így, vagy ezúttal valami kalandosabbra, netán játékosabbra vállalkozott? Vagy merhetem kissé posztmodernnek nevezni?*

FRANZEN: *Most tértem haza életem első afrikai útjáról, ezzel jutalmaztam meg magam, miután befejeztem a regényt. Kelet-Afrikában voltam madárlesen, és ez két nagyon különböző világ, mármint, hogy egyik pillanatban még Nairobiban vagyok, a másikban meg azon kéne törnöm a fejem, hogyan beszéljek meggyőzően a könyvemről. Úgyhogy elnézést kérek a jelenlévőktől, mert ezt még nem sikerült kigondolnom. Remélem, sosem válok felszínes csevegővé, de ma még arra sem leszek képes, hogy megközelítőleg felszínes csevegő legyek!*

Fogalmam sincs, honnan jött a történet, és miért alakult úgy, ahogy. Szerintem a regényírónak egyre nehezebb a dolga, ahogy írás közben múlik az idő, és ez azért van, mert a könnyen megírhatót, a felszínhez viszonylag közelit gyorsan elhasználja, aztán kiaknázza a közepesen mélyet, és hirtelen azon kapja magát, hogy már csak ez a nagyon mély anyag maradt, már csak ezt lehet megírni, és éppen azért halogatta idáig, mert nem tudta, hogyan írja meg, vagy egyszerűen nem is akart beszélni róla.

Persze nem hiszem, hogy ennek folytonosan tudatában lennék írás közben, de amikor elérem a legmélyebb rétegeket, azt tapasztalom, hogy egyfajta mértéktartó realizmussal már nem megyek semmire, nem gerjesztek elég energiát a lényeg feltöréséhez. Vagyis lehet, hogy ez az igény munkált bennem, ezért

4 vágytam erőteljesebben megformált történetre, szélsőségesebb helyzetekre; a leleplezéshez kellett a sűrített erő.

És néhány ötlet már évek óta a fejemben motoszkált. Úgy hozta a véletlen, hogy diákként elég sokat időztem Németországban, és már akkor foglalkoztatott egy regényalak: egy fiatal keletnémet disszidens. Remekül el tudtam képzelni, úgy éreztem, ismerem, de hosszú ideig nem használtam fel. Viszont írtam néhány oldalt egy fiatal nőről, aki az ötvenes években megszökik Kelet-Németországból, és Amerikában köt ki. Tehát valahonnan innen indultam, de hogy a lány honnan jött...? Őszintén, nem emlékszem.

MILLER: *Mármint Pip, a főhős?*

FRANZEN: Igen. Azaz, négyből az egyik: úgy tekintek rá, mint a négy vagy öt főszereplő egyikére; négy nézőpontból ő képviseli az egyiket. Az ő neve került a borítóra, de egy egész könyvet nem mertem volna írni egy fiatal nőről. Hangsúlyozom tehát, hogy a könyv fele férfi nézőpontból és javarészt felnőtt nézőpontból van megírva.

MILLER: *Erről amúgy is akartam kérdezni, mert gyakran kétségbe vonják, hogy az író képes belebújni egy ellentétes nemű személy bőrébe. Valószínűen, meggyőzően hangzik-e az elbeszélés az ellenkező nemű narrátor szájából? De ennél is fontosabb, hogy ma – ez nyilvánvaló – merőben más a fiatalok és az ötvenesek érzékenysége. Márpedig az ön szereplői zömmel az utóbbi korcsoportba tartoznak: két férfi és egy nő olyan korú, hogy Pip simán a lányuk lehetne. Volt-e valami különösen izgalmas, valami erőpróbaszerű abban, hogy egy húszas éveit elején járó lány nézőpontjából ír? Tekintve, hogy ez a nemzedéki szakadék sokkal hangsúlyosabb ma, mint amikor mi voltunk húsz évesek?*

FRANZEN: Van még valami, ami az idő előrehaladtával egyre nehezebbé teszi az író dolgát: az a körülmény, hogy mindinkább írók és művészek között mozog. Én viszont nem akarok írókról regényt írni, ha ezt tenném, kizárnék mindenki mást, aki nem ír. Úgyhogy írókról csak suttyomban ejtek szót. Másfelől, ha úgy tetszik, regényem összes fontos szereplője író a maga módján, de csak egyvalaki – egy mellékszereplő – van, akit így is neveznek.

És ez azért fontos, mert az írók sem minden amerikainak írnak, még Stephen King vagy James Patterson sem. Hanem a könyvet olvasó amerikaiaknak.

Ezen a népes, de messze nem az olvasók száz százalékát magába foglaló rétegen belül is van egy szűkebb közönség, amely inkább olcsó kiadású szépirodalmat fogyaszt, szemben a tömegtermelt olcsó ponyvával³, noha ma már összemosódik a kettő. Ráadásul az olvasás természetéből adódóan bizonyos mértékben elidegenedtek az emberek a kultúrától, mert az olvasás lassú tevékenység, hosszantartó figyelmet igényel, valamint azt, hogy olvasás közben ne engedjünk az elektronikus szórakozás csábításainak. A regényalakokkal hasonló a helyzet. Írhatunk – írunk is – érdekes prózát hihetetlenül tájékozott, az elektronikus médián csüngő, elképesztően zaklatott emberekről, miközben (ha így teszünk, vagyis ilyen regényalakokat választunk), érzelmi lehetőségek egész birodalmáról mondunk le.

Ezért ravaszkodik az író, legalábbis én, például egyik főszereplőm, az ifjú Pip megformálásakor. Mesterségesen úgy intézem, hogy egy északaliforniai házikóban nőjön föl, olyan anya mellett, aki utálja a televíziót. Pip tehát e tekintetben nem tipikus, eltér a kortársaitól, de ha mindazokat tekintem, akik valahogy eltalálnak a könyvhöz, akkor már nem is lóg ki annyira, ők könnyebben ráismernek. Szóval, ilyen trükköket süt ki az ember, remélve, hogy nem szúrnak szemet. Nem tudom, tipikus fiatal nő-e Pip, mindenesetre neki is van mobil szerkentyűje.

MILLER: *De azért Pip egy helyen arra a következtetésre jut, hogy a szülei nemzedékének egészen más volt a viszonya a szexhez, mint neki.*

FRANZEN: Úgy van.

MILLER: *Ahogy Pip mozog a világban, ahogy el-elgondolkodik az életéről – mintha a felnőtté érés folyamatának lennénk tanúi...*

FRANZEN: Azt kérdezi, ismerek-e fiatalokat (nevetés)?

MILLER: *Csak azt kérdezem, kihívás volt-e Pip alakjának megformálása.*

FRANZEN: Nem kell egy egész nemzedéket ismernünk ahhoz, hogy megalkossuk egy képviselőjét – elég, ha csak néhány nemzedéktársát ismerjük. Lehet, hogy a fiatal nem lesz egészen reprezentatív tagja a nemzedékének, de lehetséges, számomra elképzelhető alak lesz, mert ismerek hozzá hasonlókat. Ismerek elképesztően okos, olvasott, érzelmileg kifinomult huszonéveseket, és szeretem őket. Nincs szükségem többre.

MILLER: *Mi jelentette a legnehezebb írói feladatot ebben a regényben? Azért térek vissza erre, mert a cselekmény helyenként második regényének kissé összeesküvés-szerű cselekményére emlékeztetett.*

FRANZEN: Ez *A huszonhetedik városról*⁴ is elmondható.

MILLER: *Igaz. De ezúttal még cselekményesebb, bár hagyományos cselekménynek azért nem nevezném. Milyen nehézségekkel járt ez az elmozdulás?*

6

FRANZEN: Hangsúlyozom: eszemben sincs megtagadni első két regényemet. Vannak élvezhető erőnyeik, és büszke vagyok rá, hogy viszonylag fiatalon képes voltam megírni őket. De nem tudtam igazán, mit csináljak. Csak csináltam elszántan, ami tőlem telt, és reménykedtem, hogy megfelelő lesz. Persze ez valószínűleg most is így van *(nevetés)*...

Amikor a *Javításokat*⁵ írtam, tudatosan, szándékosan a cselekményesség ellen fordultam. Bonyodalmat könnyű kitalálni. Cselekményes sci-fin, fantasynőttem fel, első két regényemen egyértelműen érződik is, hogy természetes üzemmódomat nagyrészt ezek határozták meg. A *Javítások* írásakor azonban kezdtem úgy agyonbonyolítani a cselekményt, hogy már nekem is sok volt. Ekkor jöttem rá, hogy nem cselekmény, hanem történet kell nekem, és a történet nem azonos a cselekménnyel. A történet egyszerű, mert a helyzet és a jellem szövi a mesét. A cselekmény viszont – amit találmánynak, eszköznek tekintettem – akadályozott, útban volt. De mert nem akartam ismételni magam, vagyis akartam, de jobb kivitelben, később mégis visszatértem hozzá. Azt gondoltam, teszek még egy próbát a konspiratív cselekménnyel.

MILLER: *Milyen érzés volt?*

FRANZEN: Kifogott rajtam. Kigondoltam, felvázoltam, és amikor megpróbáltam megírni, természetesen nem ment.

MILLER: *Pedig épp az imént mondta, hogy könnyű.*

FRANZEN: Könnyű kigondolni és felvázolni, de aztán rádöbben az ember, hogy semmi értelme, és másoknak is, akiknek korábban tetszett, ez a véleménye. Vannak barátaim, akikkel meg szoktam beszélni a sztorit (leggyakrabban Elizabeth Robinsonnal), és amíg csak beszéltünk róla, szerintük is volt értelme, de amikor megírtam, már nem volt. Szóval, kockázatos vállalkozás, de most, hogy már tudom, amit tudok – a regényt a jellem viszi előre –, élveztem a cselekménnyel való játékot. Az olvasókat talán nem fogja zavarni, de engem zavart, szorongtam, sőt szégyenkeztem miatta, mert igazából az volt a cél, hogy az olvasó ne tegye le a könyvet, azt akartam elérni, hogy olvassa el elejétől a végéig, és utána döntse el, megérte-e. Magam sem tudom, tetszik-e nekem, de az olvasóim legalább végigolvassák, sőt alig várják, mikor ülhetnek le újra a könyv mellé, hogy falják a lapokat. Bevallom,

előleget is vettem föl rá (*nevetés*), és mert vannak benne elég furcsa részek, jó előre ki akartam engesztelni a kiadómat azzal, hogy olvasható, izgalmas regényt írok.

MILLER: *Azt hiszem, efelől nyugodt lehet.*

7

FRANZEN: Köszönöm. Különös helyzet, amikor az eddig szubjektív képződmény egyszerre csak kikerül a világba, és hirtelen tőlem független, objektív műtárgy lesz. És az olvasóim azt mondják, nem bírják letenni!

MILLER: *Ez remek!*

FRANZEN: Legalábbis jólesik.

MILLER: *Volt tehát terve, de amikor megpróbálta tartani magát hozzá, kiderült, hogy nem jó a terv. Azon írók közé tartozik, akik menet közben jönnek rá, mit is akarnak, vagy szereti előre kidolgozni, hová és hogyan jusson el a regény?*

FRANZEN: Segít, ha ingatag, tarthatatlan vagy szstresszes helyzetben lévő emberekkel indítunk, akik hajlamosak a szorongásra, mert akkor nyilvánvaló, hogy valaminek meg kell változnia. Adva van a probléma, és a stresszes emberek többnyire mulatságosak is, engem legalábbis mulattatnak, úgyhogy beépítek egy kis garanciát, megelőlegezem, hogy valamin majd derülni is lehet. Nagyon fontosnak tartom ezt. Aztán tervet készítek, nekiülök az írásnak, és ekkor kiderül, hogy rossz a terv. Így aztán az első fejezetet könnyűszerrel megírtam, majd elakadtam csaknem egy teljes évre.

MILLER: *Saját magához képest így is gyorsan dolgozott.*

FRANZEN: Amikor kitaláltam, hogyan tovább, egy év alatt befejeztem. De főleg azért, mert még lábon eladtam a könyvet, és mint minden ajánlatnak, az enyémnek is volt némi meggyőző ereje. El tudtam hitetni, hogy érdekes könyvet kínálok. Még én is elhittem, amíg rá nem jöttem, hogy fogalmam sincs, mit csinál ez a két figura, hol laknak, milyen helyzetben vannak, és egyáltalán... és hogy ez nagy-nagy probléma lesz. Úgyhogy, mint mondtam, kész kliséket is átvettem. A kelet-német szereplőm jó ideje megvolt, de a többiekem még dolgoznom kellett. Laura, ez beszélgetés merőben technikai jellegű!

MILLER: *Szerintem érdekli a közönséget az alkotói folyamat.*

FRANZEN: Amikor feljöttünk a színpadra, oldott hangulatban voltam, de most egyre jobban szorongok *(nevetés)*.

MILLER: *És ez csak rosszabb lesz.*

8

FRANZEN: Na jó. Akkor mindent bele!

MILLER: *Beszéljünk a meglepetésekről. Meglepte, amikor valamelyik hőse váratlan dolgokat művelt, szokatlan helyen kötött ki, vagy korábban elképzelhetetlen helyzetekben találta magát? Erőszak is van ebben a könyvben.*

FRANZEN: Igen, egy gyilkosság.

MILLER: *Lelőtte a poént!*

FRANZEN: Nem lőttem le, a *New Yorker* épp a jövő héten közli az idevágó részletet *(nevetés)*! Legfeljebb magamat lövöm le, különben is, viszonylag a regény elején értesülünk a gyilkosságról. És a fülszövegben is szerepel, úgyhogy nem árulok el titkot.

MILLER: *Szóval, van benne egy gyilkosság.*

FRANZEN: Nem emlékszem, mikor döntöttem úgy, hogy lesz. Mindenesetre akkor még nem tudtam, ki az áldozat. Vagy téves elképzelésem volt róla. Vagy azt nem tudtam, hogy kinek dolgozik a gyilkos. Szóval, a második részben bevezettem egy szélsőséges személyt, egy önimádó, érzelgős alakot, aki vonzó is, meg vicces is, de azért sok tekintetben elég visszataszító és nyálas. És ahogy a tervnek megfelelően megírtam ezt a részt, napnál világosabb volt, hogy egy nyálas alakról szóló hosszú fejezet nem lehet más, mint nyálas *(nevetés)*. Akármilyen ragyogóan van megírva, azért mégis csöpögős. És ez megint két hónapra visszavetett, de aztán kitaláltam, hogy ha tényleg szeret valakit ez a fickó, azzal megválthatja magát, mintegy jóváteheti a nyáltságát. Ott volt nekem az első fejezetből ez az idegesítő német nő, és az jutott eszembe, hogy miért is ne lehetne éppen ő a nyálas alak szerelme. Innentől fogva aztán összeállt az egész, feszesnek, jónak éreztem. Igen, sok minden csak menet közben derül ki, csupa felfedezés az egész...

MILLER: *Szóval, rögtönzött jócskán.*

FRANZEN: Mert kell. Rögtönzés nélkül úgy hat, mintha csak vázlatot töltene ki a regény. Pedig épp az a lényeg, hogy az ember kitűz magának valami képtelen célt, és onnantól fogva kész kaland az írás. Mintha olyan hegyre másznék, ahol még senki sem járt, senki

nem vert falkapcsokat a sziklába, úgyhogy magamnak kell megtalálnom a csúcshoz vezető utat, és ettől izgalmasabb, élvezetesebb. És szinte vallásosan hiszem, hogy ha az írás élvezet és kaland az írónak, akkor ebből valamennyi átszáll az olvasóra.

MILLER: *Úgy tud beszélni az alakjairól, mintha személyes ismerősei lennének, ez egészen rendkívüli! Nagyon érdekelne, hogyan kezd hozzá egy jellem megalkotásához. Megfigyeli az ismerőseit? Vagy teljesen belülről jönnek? Jobban szereti őket, mint a hús-vér embereket?* 9

FRANZEN: Nem szeretem őket jobban, csak majdnem ugyanannyira. Fadatkát sem ér az egész, amíg szerethető jellemekre nem találok, és még a mellékszereplőket is tudnom kell szeretni egy kicsit. Alakjaim persze gyakran kapcsolhatók valakihez, akivel találkoztam valamikor, vagy akit ismerek. A legjobb esetben első látásra megszeretek valakit, de nincs módom alaposan megismerni, mert soha többé nem találkozunk. Ilyenkor a képzelet szabadon használhatja a meglévő kevéske alapanyagot. Íróként tehát így szeretem a magam alkotta alakokat, és ezt fontosnak is tartom.

Azt hiszem, két parancs feszül itt egymásnak. Az egyik az, hogy olyan könyvet írjunk, amely másoknak is mond valamit, és ebből nem hiányozhat a szeretet. A másik pedig, hogy az írónak kötelessége igazat mondani, miközben álszent hamisságok, előrecsomagolt vélemények, széles körben terjedő ideológiák világában élünk. Az az író, aki nem éri be ezekkel a sokszor durván egyszerűsítő nézetekkel, előbb-utóbb olyan megvilágításba kerül, mint aki szembehelezkedik a nagy többség véleményével. Aha, mondják, a legtöbben ezt meg ezt gondoljuk, ő viszont éppen ezt támadja! Tehát utálja az embereket! De hát nyilvánvaló, ugye, hogy valami elsikkad ebben az okoskodásban.

MILLER: *Említette az író felelősségét, azt, hogy mindig az igazat kell írnia. Ez Pipre is jellemző: mindig azt mondja, amit gondol.*

FRANZEN: Igen.

MILLER: *És sokszor mondja. Elmezavarnak, ilyesminek tartja ezeket a kifakadásokat.*

FRANZEN: Heves érzelmi kitöréseiben a környezete ellenséges indulatot lát. Ami engem illet, mélyen együtt tudok érezni a barátságtalan, ellenséges emberekkel, akik gyakran egész mulatságosak is.

MILLER: *Ne feledkezzünk el a tisztaság motívumáról sem. Elvégre ez – Purity – a regény címe. Van-e köze egymáshoz az igazmondás és a tisztaság eszméjének?*

FRANZEN: Nem hiszem; nem is tudom, miért adtam neki ezt a címet. Titokban reméltem, hogy majd eszembe jut valami jobb, mert a „tisztaság” szóban is van valami enyhén nyálás. Kár, inkább valami olyasmit kellene társítanunk hozzá, mint „tisztaság – purity –, mi lehet ennél szebb?” Talán a hangzása – a
10 P-U-R együttese – nem engedi mégsem. Én inkább bátor tettetnek tartom, hogy a *Purity* címet adtam a regényemnek. Egy évvel ezelőtt még nem mertem volna. Akkor csak mint „a könyvet” emlegettem.

De a regényben más jelentést nyert a szó. A tisztaság részben azért foglalkoztatott, mert akkoriban fejeztem be Karl Kraus esszéinek fordítását, amelyekhez jegyzeteket írtam.⁶ Ennek az osztrák satirikus írónak egészen különleges fogalmai voltak a nyelvi tisztaságról, különösen, ami a német nyelv tisztaságát illeti. (A „tisztaság” szó németül annyira meg van terhelve, hogy regényem német fordításának feltétlenül más címet kell majd találni.) Döbbenettel tanulmányoztam Kraus fanatikus fiatal követőit, akik szerfelett vonzóknak találták a Kraus ígérte tisztaságot. És közben nem tudtam szabadulni attól a gondolattól, hogy kézzelfogható a rokonság köztük és a radikális iszlám hívei között, mert ugyanaz a tisztaság-fogalom fűt mindenféle fanatikust, még az amerikai politika sem mentes tőle. Csak egy szó, de milyen gyakran halljuk! Manapság lépten-nyomon ideológiai tisztaságot emlegetnek. A Bostoni Teadélután-mozgalom⁷ is a republikánus jelöltek tisztaságáról kíván meggyőződni. Tehát foglalkoztatott a tisztaság, de nem az igazmondás vonatkozásában, mert az igazság valami sokkal árnyaltabb, és azt hiszem, kevésbé megismerhető. Tévedés igazsággal azonosítani a tisztaságot.

MILLER: *Azért is tettem föl ezt a kérdést, mert egyik hőse újságíró, és úgy érzem, a regényben rokonszenves színben ábrázolja az újságírókat. Ön is dolgozott lapoknak; véleménye szerint hogyan viszonyul a szépirodalom az újságíráshoz?*

FRANZEN: Nálam remekül kiegészítik egymást. Sokkal jobb kérdezőnek lenni, mint kérdezettnek; az ember föltesz egy kérdést, aztán elhallgat, és hagy valaki mást beszélni. Az újságírás a világba is kivisz – mert a szépirodalommal az a baj, hogy be kell zárkózni hozzá, jobban mondva, ki kell rekeszteni a külvilágot, hogy szabadon kibontakozhassék az álom. Jólesik tehát ebből a bezártságból ki-kiszabadulni a világba, emellett az esszé bizonyos formái, vagy a vitákat is publicisztika, a szépirodalom csak egészségesebb lesz, ha mellözi ezeket a műfajokat. Érzésem szerint ezt rontották el az amerikai írók a háború után – annyi politikai tartalmat gyömöszöltek bele az írásaikba, hogy a szépirodalom nem kapott levegőt tőle. Ezért nekem szépirodalmi szempontból is felszabadító, ha publicisztikai műfajokban írhatok.

Mint publicista nyilvánvalóan kiváltságos helyzetben vagyok, engem ugyanis megfizetnek, és bár összehasonlíthatatlanul súlyosabb válságok is

vannak a világban, újságírói szempontból elég válságos helyzet, hogy ma már csak kínkeservesen lehet publicisztikából megélni. Kialakulóban van ugyan egy nonprofit modell, de még mindig ott tartunk, hogy szabadúszóként szinte kép-
telenség megfizettetni a legkomolyabb, legigényesebb publicisztikát is, és ebben főleg az Internet a ludas – a rendszer keselyűszerűsége: valaki 11
valahol összegyűjti a tényeket, de a gyűjtés szabad préda, azonnal fel-
kapják, linkelik, továbblinkelik, a link bejárja a közösségi oldalakat, és aki vette
a fáradságot, hogy összeszedje a tényeket, távolról sem kap annyit a munkájáért,
amennyi a felhasználások száma alapján megilletné. Talán ez tekinthető regé-
nyem közérdekű vonatkozásának: megpróbáltam felhívni a figyelmet arra,
hogy milyen izgalmas és értékes lehet az újságírói munka.

MILLER: *Ennek némileg ellentmondva a regény egyik szereplője majdhogynem –*

FRANZEN: Kiszivárogtat.

MILLER: *Igen, kiszivárogtat. Nem maga Julian Assange, különbözik tőle, de emlékeztet is rá. Így kerül sor arra, hogy több érdekes kérdést – a titkosságról, a magánélet sérthetlenségéről – megvitassanak a szereplők. A kiszivárogtató szerint a titkosság az elnyomás, a hatalom eszköze, míg az átláthatóság szabadságot jelent. Ezek eléggé orwelli megfogalmazások. A kiszivárogtató az egyik főszereplő, de egyben háttorzongató figura. Ő a nyálas alak.*

FRANZEN: Hát, igen, de lássuk be, elég cudarul bánt vele az élet. Hadd térjek itt vissza a tisztasághoz; egyik fő célom ugyanis az volt, hogy az ifjonti idealizmusról írjak. A szereplőket nemcsak felnőttnek, hanem idealista fiatalnak is láttatom. És érdekes módon egyedül az a szereplőm marad mindvégig fiatal a könyvben, akinek nincsenek különösebben idealista nézetei. Ez illik sok huszonéves ismerősöme is – ők többet tudnak a világról, mint én az ő korukban; én még azt hittem, fiatalon szabad mindent feketén vagy fehéren látni, a tisztaságra pedig törekedni kell: legyen az ember tiszta művész, tiszta író, szolgálja tiszta szívvel az elnyomottakat, és a többi. Most olyan tágas könyvet akartam írni, amelybe belefér az ifjonti idealizmus ábrázolása, és azt is megmutatja, hogyan sülnhet ki belőle valami jobb vagy rosszabb – rendszerint rosszabb. Egyébként, ha begépeljük a Google keresőbe a „purity” szót, milliő találatot kapunk. És ez a háttorzongató figura jól tudja ezt.

MILLER: *Mármint a fikció világában?*

FRANZEN: Igen, a fikció világában. Mert hát mit ér egy regény némi irónia nélkül?

MILLER: *Nyugtalanítja, hogy vannak, akik megszállottan kiszivárogtatnak titkokat?*

FRANZEN: A túlzások nyugtalanítanak, az a vélekedés például, hogy nincs szükség újságírókra, mert vannak kiszivárogtatók, az információszerzés pedig széles körben kiszervezhető, civil újságírók, civil fotósok is el tudják látni ezt a munkát. Szerintem ez óriási tévedés. És könnyedén oda vezethet, hogy választók tömegei maradnak sötétben, mert ha senki sem tudósít felelősen arról, ami Washingtonban történik, ha mindent csak nyersen, emésztetlenül szivárogtatnak ki, az egyik ezt mondja, a másik meg azt, és annak van igaza, aki a lehangosabban kiabál, és a legtöbb követőt tudja maga mögé állítani – hát, ez kétségbeejtő helyzet lenne. Tehát igen, nagy problémának látom, hogy manapság egyre inkább így – ellenőrizetlenül, gátlástalanul kiszivárogtatva – terjed az információ, méltatlanul háttérbe szorítva a komoly, felelősen tájékoztató újságírást.

MILLER: *Ebben a regényben több karizmatikus szereplő is van, s ez a tulajdonságuk érezhetően foglalkoztatja önt. Mit gondol, mi tesz egy embert magával ragadóvá? Egy tulajdonság? Vagy a személyiség típusa?*

FRANZEN: Nem tudom, sikerül-e kicsit is megvilágítanom ezt a kérdést, de az biztos, hogy foglalkoztat, újra meg újra megidézem ezeket a magukkal ragadó embereket. Érdekes, most Afrikában is – ezen a klasszikus madarász-úton – találkoztam ilyennel. Egy másik csoport dél-afrikai vezetője volt – de keletnémet származású! Szakáll volt, egyenruhát viselt, mégis úgy éreztem, mintha Andreas Wolfét látnám a saját regényemből! És nem bírtam levenni a szemem róla. Ráadásul jó humorú, szórakoztató ember, jóképű is, és dőlt belőle a szó, a szemében pedig ott bujkált az a kis fény. Folyton rá kellett nézmem. Jó, ha valaki eszünkbe juttatja, hogy a karizma létező dolog. Ezek az emberek a legtermészetesebben vonják magukra a figyelmet, és valahogy elérik, hogy ismeretlenül is jó szívvel közelítsünk hozzájuk.

(Fordította: Lukács Laura)

*JONATHAN FRANZEN (1959–) Főleg *Javítások* és *Szabadság* című nagyregényei óta világszerte ismert amerikai író, 2015 áprilisában a Budapesti Könyvfesztivál díszvendége. Őt regény szerzője, az itt tárgyalt utolsó (*Purity*) 2015 szeptemberében jelent meg. Magyarul olvasható művei Bart István fordításában és az Európa Könyvkiadó gondozásában jelentek meg: *Strong Motions* (1992) *Erős rengek* (2013), *The Corrections* (2001) *Javítások* (2012), *The Discomfort Zone* (2006) *Diszkomfortzóna* (2015), és *Freedom* (2010) *Szabadság* (2013) címen látott napvilágot. Munkássága az elbeszélés, az esszé, a fordítás és a publicisztika területére is kiterjed.

13

**LAURA MILLER a *Salon* - www.salon.com - online magazin egyik társalapítója (1995), a mai napig szerkesztőségi tagja, rovatvezetője, publicistája. Gyakran ír könyvkritikát a *New York Times*nak, de jelentek meg írásai a *New Yorker*ben, a *Los Angeles Times*ban és a *Wall Street Journal*ban is. Franzennel folytatott beszélgetését a *New Yorker*ből vettük.

¹Purity (tisztaság), Faith (hit) vagy Grace (kegyelem) a mai napig is lehetséges női keresztnevek angol nyelvterületen.

²Dickens *Szép remények* című regényének főhőse és egyben narrátora Pip.

³Magyarul nehezen visszaadható – „*trade paperback fiction* as opposed to *mass market paperback fiction*” –, az amerikai hagyomány szerint ugyanis a fizikai megjelenés és az árusítás helye is tükrözti a puhafedeleles olvasmányok tartalmát: a *trade paperback fiction* mérete közelíti a keménytáblás könyvéhez, drágább, tartalma komolyabb, inkább szépirodalmi igényű. A *mass market paperback fiction* többnyire egy-egy bestseller keménytáblás kiadásának puhátáblás utánnyomata, műfajilag a titokzatosság (*mystery*), a bűnügyi és szerelmi történet, vagy a *fantasy* jellemzi. Ez utóbbit eredetileg élelmiszer- és háztartási boltok, patikák állványain lehetett megtalálni, de ma már bevonultak a nagy könyvruházak (pl. Walmart) falai közé.

⁴*The Twenty-Seventh City* (1988): Franzen első regénye.

⁵Ez a regény hozta meg Franzennek a világsíkkert.

⁶*The Kraus Project* (2013).

⁷Tea Party Movement: a Republikánus Párton belüli radikális mozgalom.

Új Forrás 2016/8 – Laura Miller kérdezi Jonathan Franzent új regényéről, a Tisztaságról

